

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Jan Pavel II.- Myšlení a dílo

Reflexe manželství a rodiny ve 20. století v díle Jana

Pavla II.

Ivana Červená

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Jan Pavel II.- Myšlení a dílo

Reflexe manželství a rodiny ve 20. století v díle Jana

Pavla II.

Ivana Červená

Vedoucí práce:

Mgr. Eduard Neupauer, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	CESTA K PAPEŽSTVÍ	3
2.1	Karol Wojtyła: nástin životního kontextu	3
2.2	Papež Jan Pavel II.	5
2.2.1	Období pontifikátu.....	5
3	DIALOG-POROZUMĚNÍ A MANŽELSTVÍ V POHLEDU JANA PAVLA II. ...	6
3.1	Dialog	6
3.2	Reflexe muže a ženy ve společnosti	7
3.3	Jednota v manželství a jeho význam	9
3.4	Encykliky Jana Pavla II.	10
3.4.1	Pojetí manželství ve společnosti.....	11
3.4.2	Postoj k jednotě manželství.....	15
3.4.3	Láska a vzájemná úcta.....	17
3.5	„Teologie těla“ - Jan Pavel II.	19
3.5.1	Pohled na ženu z teologické perspektivy.....	19
3.5.2	Manželství a jeho svátostná povaha.....	22
3.5.3	Morální jednota manželství.....	23
3.5.4	Vzájemná láska a její předávání.....	24
4	POSTOJ PAPEŽE KE KONKRÉTNÍM OTÁZKÁM- POTRAT, EUTANÁZIE, SEXUÁLNÍ POVOLÁNÍ ČLOVĚKA, NEMANŽELSKÉ PARTNERSTVÍ	25
5	ZÁVĚR	32
6	RESUMÉ	34
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	35
7.1	Prameny	35
7.2	Sekundární literatura	36

1 Úvod

„*Bůh stvořil člověka jako svůj obraz, jako muže a ženu*“ (Gn 1, 27).¹

Dnešní doba prožívá krizi, která souvisí se znovunalezním morálních hodnot. Pokusíme se tuto problematiku, včetně jejích nejdiskutovanějších témat alespoň z části nastínit rozborem vybraného díla papeže Jana Pavla II. Právě tomuto člověku se podařilo ve svých pracích obsáhnout mnohá úskalí dnešní doby, samozřejmě z pohledu katolické teologie. Je třeba si uvědomit, že problematika nedávné doby, ve které Jan Pavel II. žil a tyto myšlenky rozvíjel, není tak dávná, ale je stále aktuální a velice diskutovaná. Právě svými nadčasovými názory mě osobnost papeže Jana Pavla II. oslovila.

Práce je rozčleněna do tří hlavních kapitol. V první kapitole nastíníme život Karola Wojtyly před jeho zvolením papežem. Stručně se pokusíme představit Wojtylu jako osobu, která je odhodlána dát se cestou víry.

Druhá kapitola rozebírá období pontifikátu, konkrétně téma dialogu jako společné cesty k vzájemnému pochopení lidí. Zároveň zde nahlédneme hlouběji na hlavní téma práce, na manželství a vzájemné soužití muže a ženy z několika úhlů. Nejdůležitějšími prameny se zde staly encykliky Jana Pavla II., především encyklika *Evangelium vitae* *O životě, který je nedotknutelné dobro, a Mulieris dignitatem, O důstojnosti a povolání ženy*. Provedeme analýzu nejen těchto encyklik, ale i dalších, které se obsahově pojí k našemu tématu. Jejich následnou interpretací se pokusíme odhalit hlavní papežovu myšlenku a jeho osobní názor na pojetí manželství v dnešní společnosti. Současně nám v této kapitole pomůže nahlédnout na dané téma soubor papežových katechezí nazvaných souborně *Teologie těla*. Naším cílem je podání ucelené syntézy, která by měla vést k pochopení jádra problému.

Ve třetí kapitole konkrétně rozebereme témata, kterými se papež intenzivně zabýval a která považuji v každé době za ožehavá. Jedná se o pohled na antikoncepci, potrat, sexuální povolání člověka, odpovědnému rodičovství, eutanázii.

¹ Jan Pavel II., *Mulieris dignitatem*, s. 4.

Práce je metodologicky zaměřena na analýzu děl a prací, které napsal papež Jan Pavel II. v období pontifikátu a které výhradně souvisí s jejím tématem. V následné syntéze se hojně vyskytují citace z textů. S ohledem na skutečnost, že téma bakalářské práce rozebíráme z teologického pohledu, jsou citace použity z důvodu zachování autentičnosti výkladu. I přesto doufám, že tato práce dobře poslouží k pochopení závažnosti předeslaných problémů, které jsou nám všem natolik blízké.

2 Cesta k papežství

2.1 *Karol Wojtyła: nástin životního kontextu*

Karol Wojtyła se narodil 18. května 1920 v polských Wadovicích, kousek od Krakova. Narodil se rodičům Karolovi Wojtyłovi a Emílii Kaczoronowské jako druhorozený syn. Již v dětství Karol zažil několik osobních tragédií, v jeho deseti letech mu zemřela matka na srdeční vadu, v jeho třinácti letech zemřel Karolův starší bratr Edmund.²

Vzdělání získal Karol na gymnáziu v polských Wadovicích, kde se řadil mezi vynikající studenty. Měl rád sport, divadlo, kino. Již v této době se začal vyznačovat obrovskou vírou, která byla patrně dána výchovou otce, který byl velice zbožný. Po maturitě v roce 1938 zahájil studium na vysoké škole, zvolil si Filozofickou fakultu na Jagellonské univerzitě v Krakově, konkrétně obor polská filologie. V době studií se rovněž věnoval literární tvorbě, napsal mnoho básní a literárních dramát. Bohužel během studií v roce 1941 zemřel Karolovi otec, který mu byl velikou oporou.³

V roce 1939 bylo Polsko obsazeno vojsky nacistického Německa, což znamenalo pro všechny studenty konec studia. Všichni lidé podléhali pracovní povinnosti. Karol nastoupil do řad studentské legie, nicméně 28. září Polsko kapituluje a Wojtyła musí nastoupit do zaměstnání. Započal práci v kamenolomu, který patřil chemické továrně Solvay, kde později Wojtyła také pracoval. Zkušenosti odsud ho inspirovaly k vydání básně *Kamenolom*, která byla publikována až po válce.⁴

Karol v roce 1941 založil se svými přáteli „*Rapsodické divadlo*“. Psal pro divadlo hry, v několika inscenacích si zahrál. Osobní zlom nastal v roce 1943, kdy se s divadelními přáteli rozešel, byl pevně přesvědčen o studiu Teologické fakulty. Hlásil se v té době k řádu bosých karmelitánů. Nicméně nemohl opustit zaměstnání, tudíž se studiu věnoval tajně, pracoval na univerzitě jako asistent, tajně vedl semináře. Zároveň pracoval v chemické továrně. Kolega ze semináře, Malinski, vzpomíná, že Karol v práci „*nosil*

² WALSH, M., *Jan Pavel II.*, s. 11.

³ Tamtéž, s. 13.

⁴ Tamtéž, s. 13.

šedý pracovní oblek a dřeváky bez ponožek.“⁵ Byl aktivním členem protinacistického odboje.

V roce 1946 byl Karol Wojtyła vysvěcen na kněze. Po vysvěcení odchází do Říma, kde pokračuje v doktorandském studiu, poté přednáší etiku a morální teologii na univerzitách v Krakově a Lublinu. Po odchodu Němců z rodného Krakova vydává svou první knihu, sbírku básní, *Píseň o skrytém Bohu*, kterou vydali krakovští karmelitáni.⁶

V roce 1958 byl jmenován pomocným krakovským biskupem, za dva roky se stal místním vikářem. V témže roce, 1960, vychází Wojtyłova kniha *Láska a zodpovědnost*, která se zabývá sexuální etikou. V roce 1962 se stal administrátorem diecéze. S tímto „titulem“ odlétá s kolegy biskupy do Říma na první zasedání II. vatikánského koncilu.⁷

Rok 1963 byl rokem jmenování Karola arcibiskupem krakovským. V této funkci se opět zúčastnil třetího zasedání II. vatikánského koncilu v roce 1965, kde významně přispěl k vytváření dokumentů, které se týkaly otázek náboženské svobody a pastorální konstituce církve v dnešním světě. *Konstituce o církvi, Lumen Pentium, Úloha církve v moderním světě*, patří mezi dokumenty, kterými výrazně přispěl k průběhu koncilu. Témata jsou předmětem dvou hlavních dokumentů, které z koncilu vycházejí, *Dignitatis humanae* a *Gaudium et spes*. V roce 1967 byl Pavlem VI. Karol Wojtyła jmenován kardinálem.⁸

⁵ WALSH, M., *Jan Pavel II.*, s. 17-19.

⁶ Tamtéž, s. 20.

⁷ Tamtéž, s. 32-33.

⁸ Tamtéž, s. 34-36.

2.2 *Papež Jan Pavel II.*

2.2.1 Období pontifikátu

V říjnu roku 1978 byl Karol Wojtyła kardinály zvolen papežem. Přijal jméno Jan Pavel II. Stal se prvním papežem, který byl slovanského původu. Ve svém projevu se pevně hlásí k závěrům II.vatikánského koncilu, pevně bojuje za očistu církve. Zároveň se projevuje velký obdiv Panně Marii.⁹

V roce 1979 vydává svoji první encykliku *Redemptor hominis, Vykupitel člověka*, věnovanou otázkám lidské důstojnosti, oživení církve, a postavení ostatních náboženství ve společnosti. V roce 1980 vychází encyklika *Dives in misericordia, O božím milosrdenství*, věnovanou mezilidským vztahům a vztahu lidí k Bohu. Je pevně oddaný encyklice svého předchůdce Pavla VI., *Humanae vitae*, hlavně tématu antikoncepce.¹⁰

Následující rok 13. května byl na papeže spáchán atentát, byl postřelen a vážně zraněn, atentát však přežil. Nikdy nebyl znám důvod počínání tureckého atentátníka.

V říjnu 1986 se projevila nejvíce Pavlova aktivita v mírové otázce v období pontifikátu. V Assisi, ve městě sv. Františka, se konalo zvláštní setkání, mírová motlitba představitelů všech náboženství, sešli se zde s hlavou katolické církve zástupci křesťanských církví, židé, muslimové, hinduisté, buddhisté, šintoisté atd. aby se pomodlili společně za světový mír. „*Doufám, že tato pouť do Assisi nám připomněla náš společný původ a společný osud lidstva. Naše pouť je příkladem toho, jak by si Bůh přál, aby se historie lidstva vyvíjela.*“¹¹

Jan Pavel II. byl znám právě svojí snahou o smír napříč všemi náboženstvími. Zároveň tato jeho snaha směřovala k překonání období společenské a náboženské krize minulého století. Přisuzuje se mu veliký podíl na zhroucení komunistických režimů v Evropě.

V době pontifikátu věnoval mnoho času zahraničním cestám, měl veliký zájem

⁹ WALSH, M., *Jan Pavel II.*, s. 45.

¹⁰ Tamtéž, s. 51.

¹¹ Tamtéž, s. 173.

o náboženské i politické dění ve světě, čímž byl velice charakteristický. Velice často a rád se vracel do rodného Polska.

Mezi jeho nejvýznamnější dokumenty patří řada významných encyklik, mnoho apoštolských exhortací¹² a mnoho dalších dokumentů.¹³

Intelektuální dráha Jana Pavla II. začala intelektuální polskou literaturou, během let studií vedla k filosofii, potom k teologii a konečně zase zpět k filosofii. Mezi knihami bible má svého jasného favorita, knihu: *Genesis* a *Janovo evangelium*. Vše je pochopitelné s ohledem na dobu, ve které vyrůstal a dospíval. Jak pozoruje Walsh, M.: „Navíc pocházel z toho kraje Polska, kde byla Osvětím. Není tedy divu, že byl zaujat především základem lidské důstojnosti, důstojnosti zakotvené v e vztahu člověka k Bohu v Kristu. V jádru papežova myšlení a podle všeho jeho osobní reflexe, již můžeme nazvat jeho spiritualitou, leží představa lidské osoby.“¹⁴

3 Dialog-porozumění a manželství v pohledu Jana Pavla II.

3.1 Dialog

Jan Pavel II. se významně podílel na mezináboženském dialogu. Měl obrovskou vůli k toleranci vůči ostatním náboženstvím. Myslíme dialog ve smyslu komunikace a pochopení jiného vyznání, nalezení cesty ke společným odpovědím na konkrétní, mnohdy palčivé otázky dnešního světa i církví. Jan Pavel II. jednal s velikou otevřeností, kterou ukázal ve svých knihách, rozhovorech, projevech, jednáních.

Dialog je považován za nejdůležitější cestu k porozumění, je vyjádřením ochoty k rozhovoru a společnému řešení problému. Je to „způsob verbální i neverbální komunikace, který je bytostně podmíněn spoluúčastí druhého či druhých. Jde o faktickou přítomnost, o právo na autentický projev, o empirickou vzájemnou znalost nebo

¹² Pojem *exhortace* používáme zpravidla u papežského dokumentu: jedná se o povzbuzující kázání, které je namířeno určité skupině lidí, je vyjádřením k určitému problému.

¹³ WALSH, M., *Jan Pavel II*, s. 286.

¹⁴ Tamtéž, s. 279.

*o schopnost psychologické empatie. Dialog je vztahovým děním, jehož smysl se nevyčerpává přenášením informací nebo vytvářením konsenzu, ale týká se lidí jako jedinečných osob s vlastní svobodou a odpovědností. Jejich vzájemné porozumění je cílem dialogu.*¹⁵

*„Dialog křesťanů s dnešními proudy a náboženskými vyznáními se nijak nevyklučuje s křesťanskou misí, nýbrž ji zahrnuje. Proto dnešní křesťan stojí před zásadní výzvou, aby spojil své vlastní křesťanské přesvědčení s ochotou k dialogu, a tím zároveň osvědčil svou toleranci. Předpokladem toho však je, že misijní poslání nejprve zaměří na křesťana samého, dříve než se obrátí k jiným lidem. Křesťanská misie se v tomto smyslu musí orientovat nejprve na křesťanské společenství víry, a teprve poté se může zaměřit navenek. K takové dialogické otevřenosti při rozhovoru s dnešním světem je teologie, která je odpovědným promyšlením křesťanské víry, mimořádně důrazně vyzývána, tato otevřenost je přímo její povinností.*¹⁶

Dostáváme se k jádru našeho problému, kterému se papež Jan Pavel II. hluboce věnoval, k dialogu jako cestě k porozumění druhému, v našem případě k cestě, která vede k pochopení námi nejbližší milované bytosti. V tomto případě bytosti, se kterou sdílíme společenství námi nejbližší uskutečnitelné- manželství.

3.2 Reflexe muže a ženy ve společnosti

V dnešní době jsou muž i žena postaveni do situace, která postrádá jejich vlastní identitu. Člověk se stává ve svém životě bytostí, která je výchovou vedena k pochopení a vymezení sebe sama. Žena je v dnešní době chápána jako jakási sexuální či módní ikona. Nahlíží se na ženu jako na soběstačnou, emancipovanou bytost, ekonomicky nezávislou. Dnešní pohled postrádá jakékoliv spojení s ženou jako vzorem matky a manželky, který potírá její skutečnou roli ve společnosti, její odlišnou pozici od muže.

Jan Pavel II. k tomu poznamenává: *„Jistý současný feminismus má kořeny v absenci opravdové úcty k ženě. Tato úcta není jen určitou formou uctívání nebo z božnosti, ale také jistým způsobem chování. Je to chování k ženě jako takové.*¹⁷

¹⁵ POLÁKOVÁ, J., *Smysl dialogu*, s. 8.

¹⁶ KOCH, K., *Konfrontace nebo dialog?*, s. 18-19.

¹⁷ Jan Pavel II., *Překročit práh naděje*, s. 186.

K manželství jako společnému soužití se nepřistupuje nijak zodpovědně a vytrácí se důležitost tohoto kroku. Důkazem jsou mnohačetné rozvody. Přednost před manželstvím získává společné soužití partnerů. Chyba je ve společnosti, která nepřímo vytváří sociální podmínky, ve kterých je zvýhodněna žena jako samoživitelka, společnost nepodporuje manželství jako rodinu, která je předurčena ke společné výchově dětí.

Člověk by měl manželství chápat jako ochotu obětovat svůj život pro druhého. Manželská láska je vyjádřením odevzdání se jeden druhému v dobrém i ve zlém, je chápána jako vztah, který je dynamický a který se stále vyvíjí. Je vzájemnou osobní láskou. Tato láska je *„opravdu osobní pouze tehdy, když zcela respektuje a bere vážně osobu jak v milujícím, tak v milovaném. Pouhá žádost si osoby milovaného neváží, ba znásilňuje ji, užívá ji jako prostředku k cíli a jedná s ní nakonec jako s věcí. Přející láska naopak, jež chce být prosta vší žádosti, vede k tomu, že milující dává milovanému sám sebe jako prostředek k cíli a upadá v poddanství. Všestranné, a tím zrale osobní milování tedy vyžaduje přející lásku, v níž milující zachovává svou osobní důstojnost, a tedy dávání sám přijímá, a vyžaduje také žádost, jež zachovává osobní důstojnost milovaného, a tedy přijímání podřizuje dávání a začleňuje ho do dávání.“*¹⁸ Má-li v manželství dojít k nějakému odevzdání se a přijetí, vyžaduje to od člověka určitou zralost a vědomí kroku k manželství. *„Vystupuje více dávání, jindy přijímání, ale neruší celek osobního milování, v němž probíhá souhra přející lásky a žádosti.“*¹⁹

*„Když člověk náhle učiní zkušenost osobní lásky a setkání, náhle v blaženém zděšení vidí, jak je v lásce absolutně a bezpodmínečně přijímán, i když v jeho vlastní konečnosti a křehkosti není pro tuto nepodmíněnost lásky z druhé strany žádný důvod, žádné dostatečné odůvodnění. Jak sám miluje, právě tak a v nepochopitelné smělosti přeskakuje známou nedokonalost toho druhého. Jak se absolutnost této lásky spoléhá na jistý základ, který už ani jí není podřízen a ve své neuchopitelnosti je zároveň i jejím nejvnitřnějším jádrem, i něčím zcela odlišným.“*²⁰

Člověk se v manželství nestává majetkem toho druhého, ale odevzdává se mu svobodně a napořád. Musí být ovšem druhým přijat. Aby se mohl odevzdat on mě,

¹⁸ LOTZ, J., B., *Vědění a láska*, s. 60.

¹⁹ Tamtéž, s. 60.

²⁰ KUSCHEL, J., K., *Teologie 20.století, Antologie*, s. 88.

musím já přijmout jeho. Proto je slib manželství oboustranný, jeho důsledkem je výlučnost a trvalost vztahu. V manželském vztahu je důležitým prvkem právě zmiňovaný dialog. Dialog je umožněn tehdy, „vyskytnou-li se alespoň částečně na straně alespoň jednoho z účastníků komunikace: dialog lze zahájit i v minimálně příznivých podmínkách a samotným jeho děním tyto podmínky zlepšovat.“²¹ Chyba ve vzájemné komunikaci může vést k dalekosáhlým problémům. Zároveň netolerance k druhému jako k člověku vede vztah do záhuby.

Tolerance je též jednou z podmínek vzájemné komunikace a dialogu. Tolerance souvisí s úctou a pokorou. „Tolerance je snášení jiného, překvapivého a záhadného, snášení i projeveného nepřátelství, které se rozhodneme neoplácet. Není snadná, proto je v plném rozsahu možná jen v radikální otevřenosti mimo sebe a nad sebe. Jejím elementárním východiskem je schopnost nečinit sám ze sebe měřítko. Vzájemná dialogická tolerance je založena na ochotě k základnímu ohleduplnému sebezpochybnění.“²² Pokud směřujeme k dialogu, je důležité jasně pojmenovat své činy a postoje, postavit se proti nim, „zároveň však musíme dodržet dialogický respekt k lidské důstojnosti, s trpělivostí a schopností odpouštět.“²³ Tolerance v dialogu očekává dobro. „Nejčistší radost, sympatie, pochopení a láska vůči jinakosti druhého vychází totiž právě z tolerance.“²⁴

3.3 Jednota v manželství a jeho význam

Soužití muže a ženy v manželství je důležitým prvkem společnosti a člověka jako takového. Formování rodiny má výchozí vliv na vývoj jedince, dítěte, které se do rodiny narodí, vyrůstá v ní a osvojuje si určité zvyky. Dospělí členové rodiny, manželé, jsou spolu odpovědní za fungování rodiny a výchovu dětí. Rodinu chápeme jako celek, jehož základ vytváří muž a žena po vzájemném sňatku. Sňatkem jedinců zároveň vzniká vzájemné příbuzenství mezi jejich ostatními pokrevními příbuznými.

Již v předchozí kapitole bylo předesláno, že základem manželství je cesta k druhému, vzájemná tolerance, úcta, komunikace a vzájemná láska. Láskou chápeme

²¹ POLÁKOVÁ, J., *Smysl dialogu*, s. 20.

²² Tamtéž, s. 26.

²³ Tamtéž, s. 27.

²⁴ Tamtéž, s. 27.

i tělesnou blízkost obou manželů, která není jen věcí sexuálního pudu, není jen důvodem plození dětí, ale touhou vyjádřit hluboké city partnerovi, je růstem vzájemné lásky. Zralá láska hledá způsob, jak druhého učinit šťastným, nikoliv sebe. Intimní život je zcela přirozenou součástí manželského života, manželé se nemají jeden druhému upírat. Tělesná jednota je smyslem vzájemného projevu lásky. Žena jen těžko dokáže oddělit sexualitu od něžnosti a lásky, žádná žena takto všestranně naplněna nebude chtít z manželství odejít. Muž by ji tedy měl všestranně a celou milovat a tato láska bude opětována.

Nedůvěra mezi partnery nesouvisí se svobodou, ale pramení z neuspokojení jednoho druhým. Pokud se náš život ubírá egoisticky, nepřinese nám naplnění. Porozumění by mělo být tedy nejen duševní, co se týká vzájemného porozumění, a tolerance, ale i tělesné. Spojení těchto dvou aspektů vytváří jakési naplnění, které by mělo být nikoliv cílem, ale cestou v manželství.

Manželství by mělo vytvářet podmínky pro příchod dětí. Manželé by měli poskytovat sociální, morální a materiální podhoubí pro růst budoucího jedince, vytvořit základ pro vznikající rodinu, jejímž základním kamenem by měla být právě jejich vzájemná jednota a láska.²⁵

„Člověk se může sám určit jen potud, nakolik zakouší své určení někým jiným. Člověk se učí milovat, pokud jej potká láska. Člověk je vztahová bytost, vztahuje se nejen k jinému, nýbrž i k sobě samému, a právě v tom je člověkem.²⁶ Mezi počátkem a koncem má člověk svůj čas a v protějšku druhého člověka nalézá svůj životní prostor.“²⁷

3.4 Encykliky Jana Pavla II.

Jan Pavel II. se citlivě věnoval mnoha otázkám v životě člověka. Své myšlenky se snažil předat dalším generacím natolik srozumitelně, aby byly blízké všem lidem. Jeho encykliky obsahují témata natolik pobuřující a důležitá, jak je poplatné jakékoliv době.

²⁵ GIDDENS, A., *Sociologie*, s. 156-181.

²⁶ KUSCHEL, J., K., *Teologie 20.století, Antologie*, s. 36.

²⁷ Tamtéž, s. 37.

V této práci budeme věnovat pozornost převážně encyklikám, které se svými otázkami a problémy pojí k našemu tématu.

3.4.1 Pojetí manželství ve společnosti

Předmětem papežovy encykliky z roku 1987 *Sollicitudo Rei Socialis* je řešení sociálních otázek na konci osmdesátých let 20.století z pohledu církve.

V této době nastala éra konzumerizmu a materializmu, které zvnějšku přehlušují vnitřní touhy člověka, jeho potřeby osobní zůstávají neuspokojeny. Velikou důležitost přikládá rozvoji každého člověka jako jednotlivce, zdravé politické společenství, právní jistotu a respektování lidských práv. Specifikuje rysy dnešní doby, ohrožení lidského druhu. Prosí o pochopení vlastního způsobu života jednoho národa před druhým. Přeje si respektovat specifika každého národa, jeho historickou i kulturní totožnost.²⁸ „*Když jednotlivci vidí, že společnost nedodrží požadavky mravní, kulturní a duchovní, opírající se o důstojnost osoby a o vlastní totožnost každého společenství, počínaje rodinou a náboženským sdružením, pak všechno ostatní – přemíra statků, hojnost technických prostředků sloužících každodennímu životu, stupeň prosperity zavrhnou a časem tím pohrdnou. Náš Pán to jednoznačně potvrzuje v evangeliu. Upozorňuje všechny na pravou stupnici hodnot: Neboť co prospěje člověku, kdyby získal celý svět, ale ztratil svou duši?“ (Mt 16,26).*²⁹ Jan Pavel II. neustále vyzývá k solidaritě a již zmíněnému dialogu.

Úpadek lidské kultury má podle Jana Pavla II. za následek nejasné vidění hodnoty člověka jako „osoby“, jeho práv a povinností vůči sobě, světu. Člověk dnes ztrácí pocit sounáležitosti, povinnosti k druhému člověku, k bližnímu.

S manželstvím a tímto soužitím konkrétně souvisí téma antikoncepce, umělého oplodnění, potratu. Tyto aspekty papež zásadně odmítá, vidí v nich zvrácené pojetí lidské svobody, hrozby systematicky a vědecky naplánované proti samotnému životu. Proto k tomu nelze dát souhlas, vedly by k absolutní moci jednoho člověka nad druhým.³⁰ „*Je*

²⁸ Jan Pavel II., *Sollicitudo Rei Socialis*, s. 5-19.

²⁹ Tamtéž, s. 20.

³⁰ Jan Pavel II., *Evangelium Vitae*, s. 5-17.

stále mnoho manželů, kteří svobodně a zodpovědně přijímají děti jako nejkrásnější dar manželství.“³¹ Zmiňuje i rodiny, které jsou ochotné se starat o opuštěné děti, dospívající a mladé lidi v obtížné životní situaci. Je důležité poznat pravdu o lidském životě, plnit úkol tento život milovat a sloužit mu, chránit ho a rozvíjet. Život musí být opatrován, je vyslán požadavek ctít a milovat každého jednotlivce a jeho život.³²

Zodpovědnost v oblasti lidského života vrcholí v úkolu předávání života skrze akt plození, který muž a žena uskutečňují v manželství. Zmiňuje narození dítěte jako hluboce lidskou a náboženskou skutečnost, poněvadž spojuje v jeden celek manžele, které tvoří jedno tělo. V tomto *spojení manželů v lidském otcovství a mateřství* spatřuje přítomnost Boha.³³ Lidský život je proto třeba uctívat od jeho počátku až ke konci. Svoji podstatu nachází život ve svém významu a plnosti, v darování sebe sama.³⁴

Encykliky Jana Pavla II. mají mnohem větší rozměr, jeho pohled na manželství spojuje s pohledem na společnost jako takovou. Velice zdůrazňuje povinnost chránit život svůj, ale i druhých.

Pokud jde o právo na život, jsme si jako lidé rovni. Jan Pavel II. striktně odmítá jakýkoliv zásah do lidské existence za jakýchkoliv okolností. Neexistují výsady ani výjimky, morálně jsme si rovni. Potrat chápe jako selekci, není v naší moci posoudit, co a kdo je či není normální a tělesně zdravý. Právě skrze život postiženého jedince jsme schopni si uvědomit, jakou hodnotu má lidský život, co je a není na světě důležité. Nejsme a nesmíme být schopni „vše“ ovlivnit.³⁵ *„Síla a jas, kterým prozařují svůj život naši bratři a sestry, překonávající ve svém životě různá postižení, ale námi přijímáni a milováni, jsou pro nás skutečně jedinečným a výmluvným svědectvím o tom, jaké jsou opravdové hodnoty, jimiž je určován život každého člověka, a díky kterým se i v nejobtížnějších podmínkách stává život cenným pro jednotlivce i pro jeho okolí. Církev stojí po boku těch manželů, kteří s velkou úzkostí a bolestí se rozhodnou přijmout děti i s velkým postižením.*“³⁶

³¹ Jan Pavel II., *Evangelium Vitae*, s. 18.

³² Tamtéž, s. 19-22.

³³ Tamtéž, s. 23-24.

³⁴ Tamtéž, s. 27.

³⁵ Tamtéž, s. 28-33.

³⁶ Tamtéž, s. 34.

Volba některých lidských jednání je v rozporu s láskou k Bohu i k důstojnosti lidské osoby. Jde o otázku eutanázie, sebevraždy, potratu. Člověk sám v sobě spatřuje normu a pravidlo, zároveň toto vyžaduje od společnosti, myslí si, že má na to právo, chce rozhodovat o svém životě sám. Vyžaduje od společnosti právní zakotvení těchto požadavků a činů, jejich právní uznání. Jan Pavel II. tyto činy neuznává, jsou z morálního hlediska nepřijatelné. Člověk by měl hledat původní morální hodnoty, které člověka chrání.³⁷ „*Jsmo vyzýváni, abychom milovali život každého člověka a chránili ho, abychom ustavičně a aktivně pracovali na tom, aby v naší době, která je poznamenána příliš mnoha znameními smrti, byla konečně nastolena nová kultura života, která bude výsledkem úcty k pravdě a lásce.*“³⁸

Rozhodující úlohu spatřuje v rodině, v její zodpovědnosti, která vyplývá z její povahy. „*Je společenstvím života a lásky, spojené manželstvím - a z jejího úkolu střežit lásku, zjevovat ji a sdělovat. Tím se myslí láska samotného Boha, rodiče byli určeni k tomu, aby byli jeho spolupracovníky, zprostředkovateli při předávání života a při výchově ve shodě s jeho úmysly jakožto Otce.*“³⁹ Toto učení je třeba hlásat v běžném životě, v osobním dialogu, při výchově člověka, je třeba tuto myšlenku oživovat v každém jedinci v jakékoliv době. Podpora je všeobecným požadavkem doby, zároveň solidarita, sociální práce, politická činnost. Klade důraz na dobré ekonomické, sociální a kulturní podmínky. Ty jsou důležitým základem státu, základem pro manžele, kteří se rozhodují v početí dítěte. Velice důležitý je dialog mezi vyznáními a smýšleními. Vše je třeba pěstovat rodiči, kteří tyto hodnoty předávají svým dětem. Důležitý je smysl pochopení lidské bolesti a utrpení, aby děti pochopili stáří a nemoci. Každý může začít u své vlastní rodiny. Proto posuzuje soužití několika generací v rodině jako vhodné.

Budoucnost lidstva patří rodině, právě rodina by měla dostat největší podporu, aby mohla vykonávat svoji plnohodnotnou funkci. „*Rodina je svatyní života, tedy onou buňkou společnosti, která život miluje a přijímá.*“⁴⁰

Rodina založená na manželství je důležitou strukturou, kde člověk získává

³⁷ Jan Pavel II., *Evangelium Vitae*, s. 35-39.

³⁸ Tamtéž, s. 40.

³⁹ Tamtéž, s. 47.

⁴⁰ Tamtéž, s. 48.

a osvojuje si představy o pravdě a dobru. Vzájemná manželská oddanost vytváří životní atmosféru, do které se dítě narodí, kde se rozvíjí. Je místem, kde jsme uchráněni před světem, kde cítíme jistotu a sílu před nejrůznějšími útoky.⁴¹

Měli bychom posilovat morální vědomí o nedotknutelné hodnotě lidského života, zároveň bychom měli pěstovat dobré mezilidské vztahy. Nejdůležitější je vychovávat manžele k odpovědnému rodičovství, snoubenci by měli být vnímaví ke svému poslání a povolání, měli by respektovat snoubenecký význam těla. Proměna myšlení však vyžaduje snahu všech lidí, přijetí tohoto způsobu života, srovnání si měřítká hodnot. Žena by měla ve svém životě vyjádřit opravdovou podstatu svého ženství, naplněnou v manželském spojení, v sebedarování, v mateřství.⁴²

Na morální problémy je třeba pohlížet i v mezinárodním kontextu. Je třeba dodržovat solidaritu, držet v srdci lásku k druhému obecně. Vše by se mělo odrážet v každodenním životě, ve všech lidských činnostech a rozhodnutích. Vše spojuje spolupráce lidí. Nejdůležitějším prvkem je lidská důstojnost, důstojnost lidské osoby. Nesmíme za žádných okolností upadnout do pasivity a lhostejnosti, musíme chápat svoji vzájemnou provázanost a společný původ.⁴³

Jak bylo zmíněno na začátku této kapitoly, osmdesátá léta byla ve společnosti 20.století v mnoha zemích postupným pádem diktátorských režimů, již od druhé světové války se snoubí s velkým uvědomováním si lidských práv. Mezinárodní problémy je třeba řešit již zmíněným dialogem a solidaritou.

Společenská krize této doby byla vyvolána hospodářským úpadkem a duchovní prázdnotou vyvolanou ateismem. Mladé generace té doby se ocitli bez orientace, motivace, snažili se nalézt vlastní identitu. Je třeba budovat důstojný život, rozvíjet své schopnosti, uplatňovat právo, hledat Boha.⁴⁴ Projevy konzumerismu jsou natolik silné, že se stávají hrozbou. Téma drogy, pornografie atd. jsou na denním pořádku. Je třeba tyto náhražky, které vyplňují duševní prázdnotu své doby, odstranit. Životní styl by se podle papeže měl zaměřit na bytí a ne na vlastnění, na znovunalezení hodnot života.⁴⁵

⁴¹ Jan Pavel II., *Centesimus Annus*, s. 24-25.

⁴² Jan Pavel II., *Evangelium Vitae*, s. 49-51.

⁴³ Jan Pavel II., *Sollicitudo Rei Socialis*, s. 27-37.

⁴⁴ Jan Pavel II., *Centesimus Annus*, s. 7-20.

⁴⁵ Tamtéž, s. 23.

Ničení morálního a zároveň životního prostředí vede k úpadku rovnováhy na zemi, my přispíváme svým chováním k tomuto faktu. Člověk musí respektovat přirozené a morální struktury, jimiž je vybaven. Dnešní doba podporuje trend individualistického způsobu myšlení, kterou je třeba překonat vzájemnou solidaritou a láskou, která by měla začínat právě v rodině. Ta zde plní důležitou úlohu. Měla by být podporována sociální politikou. Člověk stále hledá pravdu, chce podle ní žít, stále poodhaluje její tajemství v trvalém dialogu, který je obsažen ve všech generacích. Otevřené hledání pravdy charakterizuje kulturu každého národa.⁴⁶

3.4.2 Postoj k jednotě manželství

„Vycházíme z faktu, že lidská bytost by měla existovat vždy jako muž a žena. Rozměr každého člověka, který je stvořen Bohem, se uskutečňuje podle Božího obrazu a podle Boží podoby. Bůh stvořil člověka jako muže a ženu“ (Gn 1,27). Lidské pokolení je povoláno k existenci muž a žena, přenášejí ji jako manželé a rodiče na svoje děti (Gn 1,28). Každá lidská bytost má osobní ráz, je člověkem jako muž a žena ve stejné míře.⁴⁷ Jak je známo z Bible a z popisu Geneze, žena je stvořena Bohem z žebra muže- mužena (Gn 2,18,25). *„Žena je ve společném lidství druhé já“*, je partnerka. Od samého počátku se objevují muž a žena jako jednota dvou, a to znamená překonání původní osamocenenosti, ve které muž nenalézal pomoc podobnou sobě (Gn 2,20).⁴⁸ Jednotu dvou chápeme ve znamení společenství osob ve společném lidství. Jde o společenství, které se naplňuje v povolání k nějakému úkolu. Tím je mu dána jistá podobnost s božským společenstvím.⁴⁹

*„V jednotě dvou jsou muž a žena od začátku povolání nejen, aby žili vedle sebe nebo spolu, nýbrž jsou povoláni také k tomu, aby žili navzájem jeden pro druhého.“*⁵⁰ V biblické souvislosti chápeme, že žena má muži a muž ženě pomáhat, protože jsou oba

⁴⁶ Jan Pavel II., *Centesimus Annus*, s. 27-30.

⁴⁷ Jan Pavel II., *Mulieris Dignitatem*, s. 7.

⁴⁸ Tamtéž, s. 8.

⁴⁹ Tamtéž, s. 9.

⁵⁰ Tamtéž, s. 10.

lidské bytosti. „*Být člověkem znamená být povolán k mezosobnímu společenství.*“⁵¹ Manželství je základním rozměrem tohoto povolání.

„*I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc sobě rovnou.*“⁵²

Ustanovení manželství je podmínkou předávání života novým generacím lidí. Na toto jsou zaměřena povahou manželství a manželská láska (Gn 1,28). Muž a žena se podobají Bohu, člověk jako osoba nemůže žít sám. Je předurčen žít ve dvou jako jednota ve vztahu k jiné osobě. Musíme existovat ve vztahu k druhému já.⁵³

Muž a žena mají žít spolu, jeden pro druhého. Člověk stvořil člověka pro sebe samého, jako osobu, která tíhne k uskutečnění sebe sama. To je možné jen darováním sebe sama. Jak jsme již zmínili, plazení je jednota dvou, muž a žena jsou ploditelé.

V dějinách došlo k narušení rovnováhy mezi mužem a ženou, když Bůh pravil ženě: „*Bude ti vládnout*“ (Gn 3,16). Nešlo však o nabádání k povyšování muže nad ženou. Manželská láska, kdy žena daruje muži lásku, musí i muž stejným sebedarováním lásku ženě vrátit, to je dovršením vzájemného vztahu. Na základě této zásady mohou nalézt oba sami sebe ve shodě s důstojností své osoby. Žena se tedy nesmí stát předmětem vlády a vlastnictvím muže.⁵⁴ Podřízení manžela a manželky by mělo být vzájemné.

Přednosti ženy v její přirozenosti jsou odlišné od mužské. Nejsou však menší ani větší, ale jiné. Žena má tvořit pro uskutečnění sebe jako osoby, své důstojnosti a svého povolání, podle bohatství svého ženství. V Izraelském prostředí v Mojžíšově zákoně bylo možné „*dát ženě rozlukový list*“ (Mt 19,7), ale od začátku to tak nebylo. „*Muž když opustí otce a matku svou a připojí se ke své ženě, jsou dva v jednom těle, zůstává v platnosti zákon, pocházející o samého Boha: „Co Bůh stvořil, člověk nerozlučuj*“ (Mt 19,6).⁵⁵ Žena i muž byli tedy Bohem svěřeni jeden druhému jako osoby stvořené k jeho obrazu a podobě. Láska je měřítkem. Oba jsou darem pro toho druhého, ne předmětem vykořisťování a útlaku. Darování sebe je důkazem snoubenecké lásky. Muž má mít rád svoji ženu jako svoje tělo, kdo ji takto má rád, projevuje tím lásku k sobě samému.

⁵¹ Jan Pavel II., *Mulieris Dignitatem*, s. 10.

⁵² Bible, *Český ekumenický překlad*, GN 2,18,19.

⁵³ Jan Pavel II., *Mulieris Dignitatem*, s. 15.

⁵⁴ Jan Pavel II., *Mulieris Dignitatem*, s. 16-20.

⁵⁵ Tamtéž, s. 20-21.

Mateřství ženy je spojeno s osobním rozměrem ženina daru. Rodičovství se mnohem víc uskutečňuje v ženě, muž má k ženě v tomto ohledu jakýsi dluh. Žena je s potomkem spojena již před jeho narozením.⁵⁶ Výchova dítěte by měla obsahovat podíl obou rodičů, mateřský i otcovský.

„Když Bůh stvořil muže a ženu, říká oběma: „Naplňte zemi a podmaňte ji“ (Gn 1,28). Nedává jim pouze moc plodit, aby lidský rod trval v čase, nýbrž jim svěřuje i zemi jako úkol, tím, že je zavazuje, aby odpovědně spravovali její zdroje. Člověk je povolán přeměnit tvárnost země. Toto dílo je dílem kultury, kde má stejnou odpovědnost jak muž tak žena. V jejich manželské a plodivé vzájemnosti, v jejich společném úkolu ovládnout a podrobit si zemi, nepředstavují nějakou statickou a nivelizující rovnost, ale také ne nějaký propastný rozdíl a nesmiřitelný konflikt, jejich nejpřirozenější, Božímu plánu odpovídající vztah je jednota dvou.“⁵⁷

3.4.3 Láska a vzájemná úcta

„Láska nám byla vryta do srdce skrze Ducha svatého“ (Řím 5,5).⁵⁸

Láska je přirozenou potřebou člověka. Člověk se může projevit jen skrze Boha. Dnešní člověk potřebuje Boha a milosrdenství, možná o tom ani neví, neuvědomuje si to.

Ve druhé kapitole encykliky *Dives in Misericordia* se snaží Jan Pavel II. vymezit pojem milosrdenství. Láska je všude tam, kde je utrpení, nespravedlnost, nouze. Všude tam, kde se projevuje lidské omezení, lidská slabost tělesná i duševní, všude tam se projevuje láska. Láska = Otec, milosrdenství, zpřítomnění Boha skrze Krista. To je obsaženo v Lukášovo evangeliu. Od lidí se vyžaduje, aby žili a nechali se vést láskou a milosrdenstvím, právě Kristus je vtělením lásky. Láska je silnější než veškeré zlo, silnější než hřích a smrt.⁵⁹

Jak jsme již předeslali v předchozích kapitolách, tato civilizace je silně materiální. Je patrná velká nerovnost mezi lidmi, dochází k úpadku základních lidských hodnot, lidské cti, morálních hodnot jako je úcta k životu, k nerozlučitelnosti manželství. Krizí

⁵⁶ Jan Pavel II., *Mulieris Dignitatem*, s. 28-30.

⁵⁷ Jan Pavel II., *List ženám*, s.3.

⁵⁸ Jan Pavel II., *Mulieris dignitatem*, s. 45.

⁵⁹ Jan Pavel II., *Dives in Misericordia*, s. 5-17.

prochází i mezilidské vztahy, projevuje se větší hledání osobního prospěchu, slábne smysl pro společné dobro. Znepokojení z dnešní doby si žádá obrát k Bohu. Láska je větší než slabost, která lidi rozděluje. Dobro máme prokazovat druhým. Láska tím, že je silnější než hřích, dokáže odpouštět. Právě odpuštění je podmínkou smíření Boha s člověkem, zároveň i mezi lidmi. Všichni máme možnost odpouštět. Podmínkou odpuštění je náprava, ne shovívavost vůči zlu. To je důležité ve výchově, v mezilidském jednání, v životě samém.⁶⁰

Dnešní poměry vzbuzují mnoho pochybností. V každé lidské době je třeba odlišit dobré od zlého. Je třeba se obrátit k Božímu slovu. Jan Pavel II. se obrací k „Desateru“ a morálním hodnotám. Příkázání Desatera nechápe jako nějakou mez, ale spíše jako cestu člověka. Klade důraz na jeho dodržování, zároveň přikládá váhu zralosti v pochopení darování se. Lásku můžeme rozvíjet v případě, že žijeme podle Ducha (Gal 5,16), ne podle těla.⁶¹

V dnešní době jsou nová měřítka pro morální hodnocení lidských skutků, panuje všeobecný názor, že morální úsudek je zcela založen na soukromé, svobodné úvaze, popírající moc rozhodovat o dobru a zlu, které náleží jen Bohu. Člověk sám byl svěřen své vlastní odpovědnosti, dospět znamená v sobě vybudovat dokonalost, konat mravně dobré skutky. Člověk se stává subjektem svých činů, morálním subjektem.⁶²

Dnešní svět je otevřený mnoha možnostem, snaží se však o vytvoření jakési jednoty, která souvisí se samotným lidstvím. Církev si žádá odklon od nenasytnosti a prosí o návrat k rozumu, k Bohu.⁶³

Jan Pavel II. se hluboce zamýšlí nad lidskou svobodou a jejím rozměrem. Lidská přirozenost přesahuje veškeré kulturní rozdíly i prostředí. Z lidského srdce pramení mravní svědomí, právě svědomí je jediným svědkem člověka, jde o vnitřní dialog sám se sebou, s Bohem. Jen Boží zákon je univerzálním a objektivním pravidlem mravnosti.⁶⁴

Úcta k druhému člověku jako osobě je vymezena právě naší svobodou. Naše svobodné rozhodování a jednání nás vede k činům, kterými jsme schopni omezit svobodu druhého. Dopouštíme se mnohých skutků, kterými nemusíme vždy konat dobro. Pokud

⁶⁰ Jan Pavel II., *Dives in Misericordia*, s. 24.

⁶¹ Tamtéž, s. 8-16.

⁶² Jan Pavel II., *Veritatis Splendor*, s. 17-22.

⁶³ BULA, O., *Participating in healing*, In: *International Review of Mission LXXXI / 322*, s.248.

⁶⁴ Tamtéž, s. 25-63.

tak konáme s plným vědomím a dobrovolným souhlasem, je toto rozhodnutí chápáno jako pohrdání Bohem a bližním, jako neuvážené odmítání lásky, „*Boží lásky k lidstvu a všemu stvořenému. Láska k Bohu a láska k bližnímu jsou neoddělitelné od zachování příkázání starozákonní Úmluvy, která pak byla obnovena krví Ježíše Krista a darem Ducha svatého.*“⁶⁵

3.5 „*Teologie těla*“ - Jan Pavel II.

Jan Pavel II. sepsal obsáhlou soubornou práci *Teologie těla*, v níž velice citlivě a hluboce popisuje biblické texty, nad kterými dlouho meditoval. Snažil se opět odpovědět na neustále kladené otázky týkající se důstojnosti tělesné lásky a odpovědného rodičovství. Svě úvahy shrnul do více než 130 katechezí. Zahrnují téma Božího záměru s lidskou láskou, které tak leželo Janu Pavlu II. na srdci.

3.5.1 Pohled na ženu z teologické perspektivy

Pojednání o ženě bychom měli začít na počátku při stvoření člověka, slovy v knize Genesis, „*Není dobré, aby byl člověk sám*“ (Gn 2,18). Tato slova jsou jakousi předzvěstí k vyprávění o stvoření ženy. „*Učiním mu pomoc jemu rovnou*“ (Gn 2,18). Jedná se o akt, kdy Hospodin vyjme žebro z Adamova těla a utvoří ženu.⁶⁶ Žena je tedy stvořena z žebra člověka. „*Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla*“ (Gn 2,23), tak zněla první slova muže k ženě. Žena je definována jako pomoc jemu rovná (srov. Gn 2,18 a 2,20). „*Žena je tak tedy stvořena v jistém smyslu na základě téhož lidství.*“⁶⁷

Měli bychom chápat, že žena je stvořena k muži jako subjekt jemu naprosto rovný, on sám ji přijal jako *pomoc sobě rovnou*.⁶⁸ K této prvotní jednotě se vrátíme v následující kapitole.

⁶⁵ Jan Pavel II., *Veritatis Splendor*, s. 63.

⁶⁶ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 52-53.

⁶⁷ Tamtéž, s. 56.

⁶⁸ Tamtéž, s. 56.

Muž dal ženě jméno Eva, protože se *stala matkou živých* (Gn 3,20). „Žena stojí před mužem jako matka, subjekt nového života, který v ní byl počat a rozvíjí se v ní a z ní se rodí do světa. Tak se odhaluje až do posledních důsledků mužství muže, tj. plodivý a otcovský význam jeho těla.“⁶⁹

„Celá konstituce ženského těla, jeho zvláštní vzhled, jeho půvab, který mocí věčné přitažlivosti stojí u počátku poznání, o němž hovoří Gn 4,1-2, mají úzké spojení s mateřstvím.“ Bible chválí mateřství, ženství a ženské tělo „v jeho typickém výrazu tvůrčí lásky. Tělo ženy se stává místem početí nového člověka. První rodící žena si plně uvědomuje tajemství stvoření, které obnovuje lidské pokolení. Má také plné vědomí stvořitelství, kterou má Bůh při lidském plození, jež je dílem jejím a jejího manžela, proto říká: získala jsem muže od Hospodina.“⁷⁰

Žena je svoji podstatou naprosto totožná s mužem. Její vymezení jsou nám jasná. Je třeba zmínit, že žena od přirozenosti prochází, na rozdíl od muže, několika životními etapami, které na sebe navazují a jsou též pro ženu specifické. Nejvíce je na ženě ceněno mateřství. Žena prochází obdobím pannenství, které je v dnešní době opomíjeno. Pannenství je přípravným obdobím v životě mladé ženy, která dozrává k manželství a mateřství. Je to období dobrovolné, které má stejnou váhu a smysl jako manželství. Je důležité zmínit výraz dobrovolný, poněvadž existuje mnoho žen, které se rozhodnou v tomto stavu setrvat navždy. Takto dobrovolně přijaté pannenství, tedy odevzdání se Bohu, je dobrovolnou zdrženlivostí. Mladá dívka nevstoupí do manželství, tento stav se „zdá být lepší než manželství.“ Nejedná se však v tomto rozhodnutí o otázku hříchu, o „rozlišování mezi dobrem a zlem, nýbrž pouze mezi dobře a lépe.“⁷¹

Obrátíme pozornost k další etapě ženského vývoje. Snoubenka či nevěsta je období mezi pannou, manželkou a matkou. Pokud žena přijme muže jako manžela, měla by mu být zcela oddána v tom nejlepším slova smyslu, stává se jeho ženou, manželkou.

„Ženy ať jsou podřízeny svým mužům, jako kdyby to byl sám Pán. Muž je totiž hlavou ženy, podobně jako je Kristus hlavou církve, sám spasitel svého tajemného těla. Jako církev je podřízena Kristu, tak i ženy mají být svým mužům podřízeny ve všem.“

⁶⁹ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 107-108.

⁷⁰ Tamtéž, s. 109-110.

⁷¹ Tamtéž, s. 375.

*Muži, každý z vás ať miluje svoji ženu, jako Kristus miloval církev a vydal sám sebe za ni, aby ji posvětil a očistil. Také muž má mít svou ženu rád jako vlastní tělo. Kdo má svou ženu rád, projevuje tím lásku k sobě. Nikdo přece nemá v nenávist svoje tělo, dává mu jíst a přeje mu. Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno tělo.*⁷² Nepochopení tohoto textu z Pavlova *Listu Efesanům* může vést ke špatným úvahám z pozice muže, hlavně co se týká podřízenosti ženy. Tento text je třeba chápat jako součást celé biblické souvislosti.

Mateřství je období ženy, mnohé z žen naplňuje zcela, jejich život nabývá nových a nepoznaných rozměrů. Dítě vždy bylo zaslouženým a požehnaným darem od Boha, bohužel dnešní společnost chápe příchod dítěte jako splnění požadavku, žena a muž si nárokují právo na dítě. Jen žena se může stát matkou přirozeně. Její tělo je předurčeno k početí, těhotenství a porodu dítěte. Jen díky spolupráci s Bohem jsou muž a žena schopni stále opakovat zázrak stvoření života osoby.

Mateřství je svázáno s matkou a dítětem, mezi nimi se vytváří pevný osobní vztah, mnohdy neviditelné pouto stojící na lásce, která je stálá a neměnná. Tato láska jde ruku v ruce s bolestí, která je na počátku fyzická, později spíše psychická. „*Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení*“ (Gn 3,16). Bůh potrestal bolesti všechny ženy za Evin hřích v zahradě Eden. Žena však na bolest při porodu rychle zapomene a věnuje se svým dětem, svoji pozornost soustředí výhradně jim.

Pohled na ženu se skrze dějinný vývoj společnosti velice změnil. Na ženu bylo opravdu v jistých dobách pohlíženo jako na objekt touhy a uspokojení muže, ženy neměly nějakou zvláštní roli. Jde o problém, kterému se podrobněji nebudeme věnovat, jeho hloubka nesouvisí s naším tématem.⁷³

⁷² Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 397.

⁷³ ROBERT, D., *Controversies and Challenges from a North American perspective*, In: *International Review of Mission* 368/2004, s. 18.

3.5.2 Manželství a jeho svátostná povaha

„Vždyť tělo, jak říká Jan Pavel II., a pouze ono, je schopno učinit viditelným, co je neviditelné: duchovní, božské. Bylo stvořeno, aby přenášelo do viditelné skutečnosti světa tajemství skryté od věčnosti v Bohu, a tak bylo jeho znamením.“⁷⁴

Svátost je pojem v obecném smyslu jako viditelné znamení a zpřítomnění božských tajemství, konkrétně se nese nad svátostnou povahou manželství. Ústředním poselstvím je *snubní vztah muže a ženy*, jako vzájemné výlučné, úplné a trvalé sebedarování, naprosto upřímné. V okamžiku sebedarování jsou manželé *nejdokonalejším odleskem vzájemné sebedarující se lásky osob Trojice ve viditelném vesmíru.*⁷⁵

Tělo je to, co je viditelné, označuje *viditelnost světa i člověka*. Tělo tady vstupuje do definice svátosti, neboť je *„viditelným znamením neviditelné reality, tj. duchovní, transcendentní, božské reality. Skrze toto znamení se Bůh dává člověku ve své transcendentní pravdě a ve své lásce. Svátost je znamením milosti, tuto milost označuje a vyjadřuje viditelným znamením, ale také ji produkuje a účinně přispívá, aby se milost stala součástí člověka a aby se v něm uskutečnilo a naplnilo dílo spásy, které Bůh od věčnosti předem stanovil.“⁷⁶*

Manželství a rodině je věnován *Nový zákon*, konkrétně *List Efesanům*, z kterého čerpá i Jan Pavel II., úryvek z kapitoly 5,22-33 je věnován výhradně manželům a manželství, z celého kontextu pak vyplývá otázka týkající se rodiny.

„Vzájemné vztahy manžela a manželky mají vyvěrat z jejich společného vztahu ke Kristu. Jde především o úctu ke svatosti, ta má tvořit základ těchto vzájemných vztahů.“⁷⁷

Vrátíme se k předchozí kapitole, kde jsme zmínili podřízenost ženy muži v úryvku z *Listu Efesanům*. Nepopisuje se zde stav jednostranné podřízenosti, manžel a manželka jsou podřízeni jeden druhému navzájem. Výrazem této podřízenosti je láska.

Společenství, které oba *„vytvářejí skrze manželství, se uskutečňuje prostřednictvím vzájemného sebedarování, jež je zároveň vzájemnou podřízeností. Kristus je zdrojem*

⁷⁴ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 12.

⁷⁵ Tamtéž, s. 17.

⁷⁶ Tamtéž, s. 399-400.

⁷⁷ Tamtéž, s. 405.

*a zároveň vzorem této podřízenosti, která je-li vzájemná, dodává manželství hluboký a zralý charakter.*⁷⁸ Křesťané by měly tento vztah mezi manželi chápat podle obrazu vztahu mezi Kristem a církví. *„Manželství odpovídá povolání křesťanů jen tehdy, když zrcadlí lásku, kterou Kristus-Ženich dává své nevěstě církvi a kterou se církev snaží Kristu opětovat.*⁷⁹

Toto přirovnání vztahu manželů a Krista s církví je zde nazváno analogií, jakousi obdobou či podobností. Smyslem této analogie je pochopit oba tyto vztahy, které spolu souvisí.

K této analogii se přidává analogie hlavy a těla, která je pouze doplňková. *„Spojení hlavy a těla má organickou povahu, tělo žije z hlavy, i když zároveň hlava žije z těla.*⁸⁰ Tuto analogii autor spojuje s analogií manželství, také v manželství byl manžel hlavou manželky a žena tělem manžela, a že manželé vytvářejí organické spojení. Analogie jednoty hlavy a těla se vztahuje na manželství jako na svazek, jímž se dva stávají jedno tělo (Ef 5,31).⁸¹

3.5.3 Morální jednotu manželství

„Muži, každý z vás ať miluje svou ženu, jako Kristus miloval církev a vydal sám sebe za ni, aby ji posvětil a očistil koupelí ve vodě a slovem. Tím si chtěl církev připravit slavnou, bez poskvrny, vrásky nebo něčeho takového, aby byla svatá a bez vady“ (Ef 5,25-27).⁸²

Muž má mít svou ženu rád jako své tělo. Opět se vracíme k motivu jednoho těla. *„Tělo manželky není vlastním tělem, ale má být milováno jako jeho tělo. Jedná se o morální jednotu, čili o spojení skrze lásku.*⁸³

Jednotu popisuje výstižně věta: *„Kdo má svou ženu rád, projevuje tím lásku sám sobě“* (Ef 5,28). *Láska přeměňuje já toho druhého v já vlastní, já manželky se stává já manžela. Tělo je výrazem tohoto já a základem jeho identity. Spojení manžela*

⁷⁸ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 406.

⁷⁹ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 407-410.

⁸⁰ Tamtéž, s. 413.

⁸¹ Tamtéž, s. 414-415.

⁸² Tamtéž, s. 416.

⁸³ Tamtéž, s. 418-419.

s manželkou v lásce se vyjadřuje také skrze tělo. Vyjadřuje se ve vzájemném vztahu, především ze strany manžela. Manžel je především ten, který miluje a manželka je ta, která je milována.“ Tímto se jedná o spojení manžela s manželkou, ona se stává jeho vlastním tělem. „A proto každý z nás ať miluje svou ženu jako sám sebe (Ef 5,33). Toto je morální jednota, podmíněná a utvořená láskou.“⁸⁴

3.5.4 Vzájemná láska a její předávání

„Láska dva subjekty nejen spojuje, nýbrž jim umožňuje, aby se navzájem prostupovaly, aby duchovně patřily jeden druhému až do té míry, kdy já se stává ty a ty zase já.“⁸⁵ V okamžiku, kdy se stávají jedním tělem, měli by dbát o jeho dobro, a to takové dobro, jež odpovídá jeho důstojnosti. Existoval hluboký smysl pro posvátnost lidského těla obecně, zvláště pak v manželství jako „místu“, kde tento smysl pro posvátnost jedinečně hlubokým způsobem určuje vzájemné vztahy osob, a především vztah muže k ženě jako manželce a matce jeho dětí.⁸⁶

„Základním prvkem manželské spirituality je láska vlitá do srdcí manželů jako dar Ducha svatého (srov. Řím 5,5). Láska je spojena s manželskou čistotou, která, když se projevuje jako zdrženlivost, uskutečňuje vnitřní řád manželského soužití. Čistota znamená žít v řádu srdce.“ Čistota je nejen morální ctnost, která je formovaná láskou, ale jako ctnost spojená s darem Ducha svatého, s darem respektu vůči tomu, co pochází od Boha. Darem je myšlena „podřízenost jeden druhému v bázni před Kristem“ (Ef 5,21).⁸⁷

„Dary Ducha svatého zde mají zásadní význam. Tento dar podporuje a rozvíjí v manželech jedinečnou vnímavost pro všechno, co v jejich povolání a soužití nese znamení tajemství stvoření a vykoupění, co je stvořeným odleskem Boží moudrosti a lásky.“⁸⁸

Láska je předávána vzájemně manžely jak v duchovní rovině, tak v rovině tělesné. S manželskou láskou se pojí akt plození, který souvisí s odpovědným rodičovstvím. Dostáváme se k otázce manželského styku, který má být vyjádřen pouze tehdy, když je

⁸⁴ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 420.

⁸⁵ Tamtéž, s. 420.

⁸⁶ Tamtéž, s. 420-421.

⁸⁷ Tamtéž, s. 570.

⁸⁸ Tamtéž, s. 571.

zachována jeho plodivá schopnost. Muž a žena by měli vyjádřit po zvážení veškerých vnitřních a vnějších okolností, svou zralou ochotu k otcovství a mateřství.⁸⁹

Mezi manžely existují různé projevy náklonnosti, pomáhají udržovat manžele v jednotě, jsou vedeni darem úcty k tomu, co stvořil Bůh. Tento dar zahrnuje hlubokou a univerzální pozornost k osobě v jejím mužství a ženství, a tak vytváří vnitřní atmosféru vhodnou pro osobní společenství. Pouze v takové atmosféře společenství manželů správně uzrává ono plození potomstva, které označujeme jako „odpovědné“.⁹⁰

Život v manželství považoval Ježíš Kristus za svátostné povolání, které je posvěceno Bohem, přestože sám zvolil cestu celibátu. Nabádal k manželské čistotě, lásce a věrnosti. Manželství považoval za spojení dvou lidí, které je zároveň spojením spirituality a duševna. Účelem sexuality v manželství je plození, které ústí k vytvoření harmonického prostředí, ve kterém vyrůstají děti.⁹¹

„Člověk je stvořen k lásce. Zkušenost lásky je božské a tělesné, absencí lásky je peklo a smrt.“⁹²

4 Postoj papeže ke konkrétním otázkám- potrat, eutanázie, sexuální povolání člověka, nemanželské partnerství

„Život člověka je posvátný a dobrý od samého počátku až do konce.“⁹³

Jak je zřejmé z předchozího pojednání o manželství a rodině, papež Jan Pavel II. za žádných okolností nepřipouštěl možnost přerušování těhotenství, ať již fázi užívání antikoncepce, nebo pozdější úmyslné přerušování těhotenství. Ani jedna z možných variant pro něho jako pro člověka, křesťana, není přijatelná.

Zločiny a útoky proti lidskému životu jsou četné. *„Věda a technika poskytují ve svém rozvoji stále nové prostředky a nabízejí tím zároveň nové způsoby, jak útočit na důstojnost člověka.“⁹⁴*

⁸⁹ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 584.

⁹⁰ Tamtéž, s. 585-586.

⁹¹ JACOBS, T., J., *Sexuality, Sin and Disease*, In: *The ecumenical review*, 3/1995, s. 379-383.

⁹² CHRYSSAVGIS, J., *Love, Marriage and Sexuality*, In: *Sourozh*, 87/2002, s. 33-34.

⁹³ Jan Pavel II., *Evangelium vitae*, s. 5.

Podstata antikoncepce jako vyhnutí se zlu potratu je nezákonná. Je velice vzdálená myšlence o odpovědném rodičovství, které „završuje pravdivost každého úplného manželství.“ „Antikoncepce a potrat jsou v morálním smyslu dvě rozdílná zla. Jedno popírá neporušenou pravdu sexuálního aktu vlastního vyjádření manželské lásky, druhé pak ničí život člověka.“ Obě skutečnosti spolu samozřejmě souvisí. Není možné se ospravedlňovat tím, že nás k antikoncepci či potratu dohnala životní situace. Člověk se vždy a za všech okolností musí snažit zachovávat Boží zákon.⁹⁵

Stejně tak je pro život nepřípustné umělé oplodnění. Nelze jej akceptovat „z důvodů morálních, protože oddělují plození od lidského aktu manželského spojení.“⁹⁶ Plodnost je tedy podřízena úsudku muže a ženy.

Pohled na potrat a nakládání s lidskými embryi velice závisí na našem pohledu na „výchozí pojetí lidské osoby.“⁹⁷ Existuje teorie, která rozlišuje pojem „osoba“ a „člověk“, ale tímto se nechceme zabývat. Pro nás je důležité, že vždy jde jen o část velmi složitěho problému. Proto i morální hodnocení různých situací, které se týkají jakéhokoliv nakládání s lidskými bytostmi jsme nuceni brát v úvahu, byť se jedná o racionální argumenty, zkušenost, emoce, tak i náboženské přesvědčení lidí.⁹⁸ Existuje mnoho okolností, za kterých je možné uvažovat o větší benevolenci k pochopení přerušování těhotenství. Může se jednat o okolnosti, kdy je zdravotní stav budoucí matky vážně ohrožen, matka žije ve stresu, který se přenáší na vývoj plodu. Zároveň se jedná o těhotenství, které nastalo po znásilnění či incestu. Přesto všechno je církev k těmto ohledům trošku skeptická a má své vlastní vysvětlení. Nelze nikdy upřednostňovat pohodlí člověka, potažmo matky před nenarozeným dítětem.⁹⁹

Naše společnost je v sociálním a kulturním kontextu všeobecně nastavena proti přijímání bolesti a utrpení jako něčeho, co je nám na obtíž. Snažíme se bolest a utrpení odstranit tím, že problém bolesti vyloučíme, urychlíme smrt v okamžiku, kdy je to pro nás nejvhodnější. V utrpení nespatřujeme žádný smysl ani hodnotu, považujeme ho za zlo.

⁹⁴ Jan Pavel II., *Evangelium vitae*, s. 6.

⁹⁵ Tamtéž, s. 10.

⁹⁶ Tamtéž, s. 11.

⁹⁷ KRUMPOLC, E. - POLÁKOVÁ, J. - POSPÍŠIL, C., V., (eds.) *Z plnosti Kristovy, sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 159.

⁹⁸ Tamtéž, s. 160.

⁹⁹ BRECK, J., *Bioethical dilemmas and orthodoxy*, In: *Souroz*, 71/1998, s. 4-5.

„Ve skutečnosti ale zůstává člověk přemožen a pokořen smrtí, která nenapravitelně uzavírá každou perspektivu očekávání a naděje.“¹⁰⁰ Toto tvrzení mnohé ubezpečuje ve správnosti pohledu na eutanázii jako vysvobození trpícího člověka od bolesti. Na první pohled můžeme toto „vysvobození“ od bolesti chápat, jedná se ale o čin absurdní a nelidský. Je znakem blahobytných společností, kde se mentalita zaměřuje na efektivitu, počet nemocných a starých lidí je považován za nesnesitelný a obtížný. Eutanázie je dobrovolná, „spočívá v dobrovolném úmyslu a v metodickém postupu, který je používán. Je těžkým porušením Božího zákona, protože jde o vědomé zabití lidské osoby, je morálně nepřijatelná. Sebevražda ani vražda nemůže být z morálního hlediska přípustná.“¹⁰¹

Legalizace práva na smrt je nemožná. Člověka vede k rozhodnutí o ukončení vlastního života pravděpodobně strach ze smrti či pomalého procesu umírání. Církev se přiklání k řešení, kdy je nutné poskytnout umírajícímu útěchu a naději, ne ho frustrovat beznadějí, která vede k zoufalství. Fyzickou bolest lze umírnit utišujícími léky, které bolest zmírní, ale neurychlí smrt. Člověku nenáleží brát si život, tato výsada je dána jen Bohu, který je pánem života i smrti.¹⁰²

Konzumní společnost a materialismus utváří výhodné podmínky pro společné cíle, kdy vlastní tělesné blaho je na piedestalu veškerých lidských hodnot. Jsou zcela pomíjeny hodnoty duchovní, vztahové i náboženské. „Kvalita života je tvořena materiálním nadbytkem, nezřízeným konzumováním věcí, fyzickými půvaby a potěšením těla.“¹⁰³ Užíváme měřítko příjemnosti a výkonnosti. Je třeba si uvědomit, že v tomto ohledu nejsme my osobně žádným měřítkem, nejsme svobodní v rozhodování o životě svém ani o životě druhého.

Legalizace eutanázie a přerušování těhotenství není nic jiného než povolení vydané dospělým člověkem, kdy rozhodujeme za nemocného nebo nenarozeného člověka, za někoho, kdo není schopen se hájit.¹⁰⁴

Zkresleně je zároveň nahlíženo na sexualitu, která se stala neosobní, stala se „nástrojem k tomu, aby člověk sám byl svým pánem a uspokojoval své vlastní touhy,

¹⁰⁰ Jan Pavel II., *Evangelium vitae*, s. 11.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 34-35.

¹⁰² BRECK, J., *Bioethical dilemmas and orthodoxy*, In: *Souroz*, 71/1998, s.8-9.

¹⁰³ Jan Pavel II., *Evangelium vitae*, s.15.

¹⁰⁴ Jan Pavel II., *Překročit práh naděje*, s. 177-178.

rozkoše a choutky.“ Přestala být „znamením, místem a hlasem lásky, darováním sebe samého a přijímání druhého s veškerým bohatstvím osobnosti. Takto je pokřiven původní smysl lidské sexuality a její dvojitý význam, totiž splynutí v jednotě a plození. Plození se stává nepřítelem, kterému je třeba při sexu zabránit. Pokud je přijato, pak jenom jako výraz vlastní vůle „nějakým způsobem“ mít dítě, nikoliv touhy přijmout toho druhého a tak se otevřít bohatství života, které s sebou dítě přináší.“¹⁰⁵

„Chceme-li ukázat sexualitu jako místo setkání s Bohem, je nutno uvážit, že Boha nenalzáme jen tak jako nějaký vnější předmět, nýbrž vždy pouze vírou a láskou. Sexuální chování musí tudíž mít charakter víry a lásky, aby se mohl stát prostředkem zakoušení Boha. Křesťan vidí nejhlubší smysl svého života ve sjednocení s Bohem, které má svůj počátek v lásce k bližnímu a v zaujetí určitého postoje k světu a k životu.“¹⁰⁶

Na sexualitu a její smysl pohlížíme z několika hledisek. Z biologického hlediska se jedná o plození potomstva, toto hledisko tradiční křesťanská teologie zdůrazňuje. Tento pohled však není dostačující. Manželský styk se nekoná jen s úmyslem plození, většinou slouží k upevnění svazku mezi mužem a ženou.¹⁰⁷ Vzhledem k tomu, že lidská schopnost plození není nijak omezená, jako je tomu třeba u zvířat, jsme schopni být sexuálně aktivní v podstatě neomezeně. Život má být přirozeně rozvíjen, zároveň by měl být omezován z důvodu omezeného životního prostoru. Člověk, na rozdíl od zvířete, musí svojí odpovědností tento fakt regulovat, aby nedocházelo k přelidnění a naopak k úpadku populačního růstu.¹⁰⁸

„Pohlavní sklon člověka je silou, která je předpokladem partnerství a zcela obecně schopnosti každého člověka někoho milovat. V láskyplném vztahu člověk zakouší, že láska prostě není jen ovoce vlastní výkonnosti, vlastním dílem, nýbrž smět někoho milovat je štěstím a milostí. Láska se netýká jen nějaké podružné funkce člověka, ale celé jeho osobnosti, takže rozhodnutí milovat druhého představuje v posledku rozhodnutí pro lásku vůbec, a tím také příklon k Bohu. Člověk, který skutečně miluje, zakouší i Boží milost.“¹⁰⁹

¹⁰⁵ Jan Pavel II., *Evangelium vitae*, s. 15.

¹⁰⁶ ROTTER, H., *Sexualita a křesťanská morálka*, s. 13.

¹⁰⁷ JACOBS, T., J., *Sexuality, Sin and Disease*, In: *The ecumenical review, Sourozh*, s. 382-383.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 29-30.

¹⁰⁹ ROTTER, H., *Sexualita a křesťanská morálka*, s. 30.

Návod na přirozenou regulaci plodnosti spatřuje papež v přirozeném způsobu, kterým je periodická zdrženlivost manželů, pudy a vášně by měly být ovládány rozumem a vůlí. Sama „zdrženlivost je pevný a trvalý mravní postoj, je to ctnost, a proto celý způsob chování, jež je jím vedeno, nabývá ctnostný charakter. Nejedná se pouze o techniku, nýbrž o etiku v úzkém slova smyslu jako mravnost nějakého chování.“¹¹⁰

Podle požadavků křesťanské morálky a jejích pravidel má jednat jedinec v manželství tak, aby ovládal pudovost rozumem, svobodnou vůlí vedl manželské soužití k periodické zdrženlivosti. Touto ukázněností je jedinec schopen dojít manželské čistoty, tímto manželské lásce propůjčí vyšší lidskou hodnotu. Jde o neustálé úsilí, přinášející rodinnému životu radost a míru, ovládne egoismus a prohloubí smysl pro partnerství a odpovědnost.¹¹¹

Společné soužití partnerů mimo manželský svazek je pro křesťanskou morálku tématem, který vyvěrá na povrch zároveň se současnou dobou a jejími sociálními podmínkami. Pomineme-li tento sociální aspekt, všichni víme, že sociální podmínky bohužel nahrávají nemanželskému soužití, a budeme-li se věnovat samotnému svazku dvou „bez prstenu“, zjistíme, že spojení dvou lidí bez společného závazku se jeví jako ne příliš vážné. Pokud si z nějakého důvodu nechceme partnera vzít za manžela či manželku, nepočítáme s ním do budoucna. K životu ale patří minulost i budoucnost manželů. Z pohledu křesťanské morálky tenhle postoj vznáší námitky. Jestliže člověka upřímně milujeme, bude to platit nejen dnes, ale i zítra. Druhá osoba zahrnuje budoucnost. To zvláště platí u sexuálního partnerství. Nemůžeme využívat druhou osobu pro ukojení svých momentálních choutek, sexuální vztah je nejužším spojením dvou. Pokud i toto je jen v přítomnosti, dáváme partnerovi najevo, že s ním dál nepočítáme. Tato dočasná láska je považována za egoistickou a odporuje křesťanské morálce. Nenabízíme druhému žádné jistoty, ale dojde k rozdělení partnerů, dochází k bolestnému počínání. Druhému se svým způsobem přizpůsobíme, naučíme se s ním žít, ale přesto vše může ztroskotat. Pokud se lidé rozhodnou takto žít, dávají se najevo, že se neberou vážně. Tenhle model si však mohou přebrat i do pozdějšího manželství, pokud se k tomu rozhodnou. Partneři by se měli nejdříve po dvou letech rozhodnout, zda chtějí do manželství vstoupit či nikoliv. Pokud ne, není vážnost tohoto svazku uznána. Jedná se i

¹¹⁰ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 556-557.

¹¹¹ Jan Pavel II., *Teologie těla*, s. 275.

o plození a výchovu dětí. Pokud se zřikají partneři vytvoření rodiny, není vše v pořádku. Člověk by měl být připraven na to, že v manželství jsou ve službě pro druhého, pro děti, ne sám pro sebe.

Nejčastější námitkou bývá, že v soužití „bez prstenu“ je rozchod mnohem snadnější. Je to možné jen zčásti. Neřešíme právní stránku věci, ale přesto dochází ke zklamání a psychickému otřesu. Pokud se manželé ocitnou v krizi, která je dána vývojem a bývá přirozeným stadiem, většinou krizi překonají a dojde k posunu ve vzájemném vztahu.

K rozhodnutí vstoupit do manželství by měl každý dospět sám, za manželství si neseme vlastní odpovědnost.¹¹²

„Dočasné sexuální partnerství nemůže obstát ani před Biblií. Ježíš požaduje nerozlučitelnost manželství, sexuální společenství odporuje evangeliu tím, že se v něm předpokládá pojetí sexuality a lásky, které odporuje biblickému pojetí. U Ježíše jde v lásce o to, aby se pro toho druhého angažoval bezpodmínečně, ne jen po tu dobu, po kterou je to pro něj výhodné. Sexuální vztah musí dbát nejhlubších potřeb partnera.“¹¹³

„Láska, manželství a sexualita v sobě zahrnují vše, protože láska je poslání, které zahrnuje všechno. Křesťané věří, že veškeré tvoření je skrze lásku. Počátkem a koncem všech věcí je láska, protože počátek a konec všeho je Bůh, a Bůh je láska.“¹¹⁴

Lidský život má posvátný charakter, proto je třeba tento život ochraňovat. Ve všech ohledech života bychom měli respektovat duchovní a morální hodnoty. Člověka nelze eliminovat na objekt, individualitu, která byla stvořená jako materiál. Je třeba vnímat transcendentní aspekt, kterým nás obdařil Bůh.¹¹⁵

Bohužel nemůžeme stanovit univerzální pravidla morálky, ač se o to lidstvo ustavičně snaží. Je potřeba nějakého společného etického základu. Vzhledem k tomu, že jako osoby jsme ovlivněni výchovou a osobní zkušeností, podle nichž se formujeme

¹¹² ROTTER, J., *Sexualita a křesťanská morálka*, s. 57-65.

¹¹³ Tamtéž, s. 65-66.

¹¹⁴ CHRYSSAVGIS, J., *Love, marriage and sexuality*, In: *Sourozih* 87/2002, s. 33.

¹¹⁵ BRECK, *Bioethical dilemmas in ortodoxy*. In: *Sourozih*, 71/1998, s. 4-5.

a vytváříme si individuální pohled na svět i etiku, je důležité si uvědomit, že i přes tuto kulturní a osobní rozmanitost jsme stále „jen“ následníky starých náboženských kultur, kde se vše odvolávalo na samotného Boha, který je nám stále společný.¹¹⁶

V životě se jako lidé denně ocitáme v situacích, kdy je třeba zaujmout osobní postoj a vyjádření. Každý z nás je vybaven svým svědomím, kterému je třeba naslouchat. Je potřeba řídit se svým svědomím. Pokud se odlišuje od uvažování druhých, je třeba zvážit, zda se nemýlím. Pokud jsem o své pravdě vnitřně přesvědčený, mám se tímto hlasem řídit. Svědomí stále formujeme a hledáme, co je pravdivé. Nevíme, zda se naše svědomí bude utvářet správně. Je jen v naší moci naslouchat a usilovat o správnost svého jednání. Svědomí je záležitost úsudku a náhledu, který se liší od našich pocitů. Měli bychom jednat tak, aby naše konání bylo ku prospěchu všech, ne jen nás samých.¹¹⁷

¹¹⁶ KRUMPOLC, E. - POLÁKOVÁ, J. - POSPÍŠIL, C., V., (eds.) *Z plnosti Kristovy, sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 21-39.

¹¹⁷ HANUŠ, J., *Diskuse s Hansem Rotterem*, In: *Proglas, revue pro politiku a kulturu, ročník V., č. 10/94*, s. 39-43.

5 Závěr

Cílem této práce bylo poukázat na jedno z nejdůležitějších a základních lidských společenství, manželství. Prokázalo se, že papež Jan Pavel II. byl jedním z těch, kteří odůvodnili důležitost manželství v jakékoliv společnosti. Zdůraznil nezbytnost manželského svazku jako základu pro soužití muže a ženy a následně celé společnosti. Papež byl zastáncem odpovědného života manželů, který je natolik důležitý pro vytvoření rodiny a naplnění společného vzájemného života.

Nástin života mladého Karola Wojtyły poukazuje na jeho religiozitu. S ohledem na rodinu a okolnosti, ve kterých Wojtyła vyrůstal a kde se formovala jeho osobnost, je zřejmé jeho rané přesvědčení o víře, které ho dovedlo až k papežství.

Papež Jan Pavel II. byl přesvědčen, že cestou mezináboženského dialogu a dialogu vůbec se lidstvo dopracuje k většímu vzájemnému pochopení, že lidé budou schopni více naslouchat jeden druhému, že naleznou společnou cestu ke změně společnosti k lepšímu. Vybízí k osobní účasti každého jedince na světě.

Analýzou díla Jana Pavla II. jsme dokázali aktuálnost problémů, jako je reflexe muže a ženy ve společnosti. Z pohledu papeže dochází v dnešním světě k degradaci a snižování důstojnosti manželství, problém papež shledává v nedokonalé informovanosti lidí a v nedostatečné snaze pochopení hloubky samotného závazku.

Téma umělého přerušování těhotenství, sexuálního povolání člověka, antikoncepce, eutanázie, nemanželského soužití je rozebráno a popsáno jen zevrubně. Jedná se o základní nástin těchto aspektů z křesťanského pohledu. Dokázali jsme, že legalizace a přípustnost těchto činů je pro papeže absolutně a bezvýhradně nepřípustná. Všechny činy mají jednoho společného jmenovatele. Zachovat život za každé situace a za každých okolností. Mimomanželské soužití považuje křesťanská etika jako nevhodnou cestu k partnerství, je třeba si uvědomit svoji odpovědnost za sebe, za partnera, za život.

Analýzou papežových encyklik, rozhovorů, listů a katechezí, jsme se dostali k souvislému výkladu, který obsahuje odpovědi na témata týkající se soužití muže a ženy, pohledu na společnost a její postoj k rodině, přístup k narození člověka i k jeho smrti.

Práce z mého pohledu nepodléhá žádné racionální kritice, je jen dokladem toho, že problémy dnešního světa jsou z teologického hlediska stále znepokojující. Ztotožňuji se

s názorem, že je třeba znovu nalézt měřítko a hodnoty, které by lidskému životu neubíraly na kvalitě.

Bakalářská práce neřeší a nezabývá se ostatními tématy papežových encyklik, jako je hospodářská situace, společenské poměry, otázky utrpení, smrti, bolesti, útrap, válek, pracovních útlaků, politiky, přistěhovalců, stáří, nemocí, násilí, ekologie. Zaměřuje se na pochopení soužití muže a ženy jako dvou lidí, kteří jsou předurčeni žít v manželském svazku a předávat život a lásku dalším generacím. Práce klade důraz na pochopení jednoty manželství, kde se muž a žena nepovyšují jeden nad druhým a neupřednostňují sebe jako individuum, ale snaží se svůj život naplnit tím, že naplňují život toho druhého.

Důvodem výběru tématu bakalářské práce byl můj osobní zájem, snažila jsem se o smysluplný výklad vzájemného vztahu mezi mužem a ženou, který má svůj původ od doby, co je člověk stvořen. Jsem přesvědčená, že lidem všeobecně chybí pokora, pocit vzájemné sounáležitosti, pochopení a povinnosti jeden k druhému. Jsem toho názoru, že člověk sám je schopen tyto hodnoty a měřítko svojí vůlí posilovat a pěstovat.

„Kdyby jen lidské pokolení vědělo, co to vlastně je manželství, dychtivě by po něm toužilo a zároveň by se ho s hrůzou obávalo. Manželstvím se totiž člověk může znovu připodobnit Bohu, anebo skončit v naprosté zkáze.“¹¹⁸

¹¹⁸ EVOLA, J., *Metafyzika sexu*, s. 279.

6 Resumé

This bachelor thesis is based on selected writings of Pope John Paul II. It contains excerpts from encyclicals and other Pope's great works. The whole bachelor thesis deals with the topic of marriage, especially from the theological point of view. My work is also a synthesis of the main ideas which are related to the topic and which express John Paul's attitude to the issues of marriage, love, and man's mission on earth.

The work describes John Paul II at the time of forming his personality from his childhood until the time of his activities during the pontificate. This period must be mentioned in order to get an idea, how the very personality of Karol Wojtyla as a boy had been shaped until the pontificate, when he became Pope.

This thesis, inter alia, includes an analysis of works that deal not only with the theme of marriage, but also address issues of sexuality, contraception, abortion, and euthanasia. The bachelor thesis does not present author's personal opinion, but Pope's attitude to the topics mentioned above. In this work there are many passages in which Pope appeals for mutual tolerance and love for one another.

The work is not based on criticism, but it points out and emphasizes the most important Pope's opinions, no matter how controversial they are. It invites us to think about the topics that are relevant for people at all times. It is necessary to realize their importance and understand the interpretation of questions and answers from the perspective of a theologian and Christian.

7 Seznam použité literatury

7.1 Prameny

BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih, Český ekumenický překlad, 13. vydání, Česká biblická společnost, 2007, Praha, ISBN 978-80-85810-76-9.

JAN PAVEL II., *Centésimus annus, Stý rok*, Zvon, České katolické nakladatelství, Praha, 1996, ISBN 80-7113-7.

JAN PAVEL II., *Dives in misericordia, O Božím milosrdenství*, Zvon, České katolické nakladatelství, Praha, 1996, ISBN 80-7113-186-5.

JAN PAVEL II., *Evangelium vitae, Radostná zvěst života*, Zvon, České katolické nakladatelství, Praha, 1995, ISBN 80-7113-139-3.

JAN PAVEL II., *Sollicitudo rei socialis, Starost o věc společenskou*, Zvon, České katolické nakladatelství, Praha, 1996, ISBN 80-7113-154-7.

JAN PAVEL II., *Teologie těla: Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*, 4. vydání, přeloženo z italštiny, Nakladatelství Paulínky, Praha, 2012, ISBN 978-80-7450-041-1.

JAN PAVEL II., *Veritatis splendor, Nádhera pravdy*, Zvon, České katolické nakladatelství, Praha, 1994, ISBN 80-7113-114-8.

7.2 Sekundární literatura

BRECK, J., *Bioethical Dilemmas and Orthodoxy*, In: Sourozh, *A Journal of Orthodox Life and Thought*, Number 71, February 1998, s.1-12, ISSN 0950-2742.

BULA, O., *Woman in Mission- Participating in Healing*, In: *International Review of Mission LXXXI / 322*, Ženeva, 1992, s. 247-253, ISSN 0020-8582.

EVOLA, J., *Metafyzika sexu*, (Přeložil J. Bradáč), Nakladatelství a vydavatelství Volvo Globator, Praha, 2009, ISBN 978-80-7207-702-1.

GIDDENS, A., *Sociologie*, (Přeložil J. Kačab), Nakladatelství Argo, 2005, ISBN 80-7203-124-4.

HANUŠ, J., Diskuse s Hansem Rotterem, In: Proglas, revue pro politiku a kulturu, ročník V., č. 10/94, s. 39-43, MIČ: 47128.

CHRYSSAVGIS, J., *Love, Marriage and Sexuality*, In: Sourozh, *A Journal of Orthodox Life and Thought*, Number 87, February 2002, s. 33-43, ISSN: 0950-2742.

JACOBS, J., T., *Sexuality, Sin and Disease*, In: *The ecumenical review*, Number 3, July 1995, s. 373-384, ISSN 0013-0796.

JAN PAVEL II., *Překročit práh naděje*, (Přeložila Mgr. I. Peprná), Nakladatelství Tok, Praha, 1995, ISBN 80-901006-9-4.

KOCH, K., *Konfrontace nebo dialog? Palčivé otázky dneška a křesťanská víra*, (Přeložil V.Frei a D. Mik), Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., Praha, 2000, ISBN 80-7021-263-2.

KRUMPOLC, E. - POLÁKOVÁ, J. - POSPÍŠIL, C., V. (eds.). *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, Zvon, Karmelitánské nakladatelství, Praha, 2007, ISBN 978-80-7195-138-4.

KUSCHEL, J., K., *Teologie 20. století, Antologie*, Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., Praha, 2007, ISBN 978-7021-887-7.

LOTZ, J., B., *Vědění a láska*, (Přeložil K. Šprunk), Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., Praha, 1999, ISBN 80-7021-304-3.

PERERA, M., *Towards the twenty-first century*, In: *International Review of Mission, Woman in Mission, Number 322*, April 1992, ISSN 0020-8582.

POLÁKOVÁ, J., *Smysl dialogu*, Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o, Praha, 2008, ISBN 978-80-7021-966-9.

ROBERT, D., L., *Controversies and Challenges from a North American Perspective*, In: *International Review of Mission, Woman and Mission, Number 368*, January 2004, , s. 50-61, ISSN 0020-8582.

ROTTER, H., *Sexualita a křesťanská morálka*, (Přeložila L. Kolářová), Nakladatelství Vyšehrad, Praha, 2003, ISBN 80-7021-669-7.

SHOOF, T., *Aggiornamento na prahu 3. tisíciletí, Vývoj moderní katolické teologie*, (Přeložili K. Floss a L. Kolářová), Nakladatelství Vyšehrad, Praha, 2004, ISBN 80-7021-668-9.

WALSH, M., *Jan Pavel II.*, (Přeložili J. Svoboda a L. Libosvářská), Nakladatelství Barrister & Pricnipal, Brno, 1995, ISBN 80-85947-03-X.